

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

БАҚ маңыздылығы

ЖАРИЯЛАНДЫ
09.10.2023СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/144293/>

Журналистика демократиялық қоғамдарда өтемаңызды рөл атқарады. Оның басты мақсаттарының бірі – қоғам пен билік арасындағы ақпаратты бейбітшілік сақтау мақсатында дұрыс жеткізе білу.

21 ғасыр жаңа жаңалықтар мен заманауи технологиялар ғасыры. Әлемдік прогресс шекараны білмейді, ал адамзат бір орында тұрмайды. Журналистика көптеген ғасырлар бойы қоғамдық өмірдің өте маңызды аспектісі болып табылады және қазіргі ақпараттық ғасырда ол адам өмірінде ең маңызды рөл атқарады

Адамдардың өз көзқарастары мен пікірлерін тәуелсіз білдіруге, сондай-ақ үкіметке күмән келтіруге немесе сынауға құқығын ескере отырып «сөз бостандығы» демократиялық қағидатын еркін, тәуелсіз бұқаралық ақпарат құралдары қамтамасыз етеді. Бұқаралық ақпарат өкілдерін зерттеулерін, пікіралмасуларды, анықтамалық ақпарат пен талдауды, сондай-ақ жаңалықтар тақырыптарын ұсынуда маңызды рөл атқарады.

Қазіргі қоғамдағы хабар тарату журналисттердің басты міндеті болып табылады. Ақпарат майданында қаншама ақпаратты көпшілікке дұрыс жеткізу қажет. Журналистика «шындықпен» байланысты болғандықтан, хабар тарату журналистикасы ақпаратты аудиторияға дұрыс түсіндірместен немесе түсінбеушіліксіз жеткізілмеуі керек. Сондай-ақ, жаңалықтар немесе ақпарат мүмкіндігінше көп адамға қол жетімді болуы өте маңызды[1].

Мамандық (лат. *professio* — «ресми көрсетілген сабақ, мамандық») – бұл еңбек бөлінісі жағдайында туындаған, тәжірибеде бекітілген жалпы және арнайы білім мен практикалық дағдылар кешенін меңгеруді талап ететін еңбек қызметінің ерекше түрі. Шығармашылық тұлға – «бұл шығармашылық процесс маңызды құндылыққа, айналасындағы әлемді қабылдау әдісіне айналатын адам. Өз жұмысында саналы түрде ерік-жігермен және кепілдендірілген пайда деңгейімен жүре отырып, шығармашылық барысында шығармашылық адам қоғамдағы өзінің «Мен» бейнесін көрсетеді, өмірді жетілдіруге ықпал етеді, оның жаңа өлшемдерін ұсынады». Журналист мамандығы

шығармашылық сипатқа ие. Өзінің шығармашылық әлеуетінің арқасында журналист өзінің шығармашылық «өзін» көрсете алады, әр түрлі бұқаралық ақпарат құралдары арқылы өзін-өзі көрсете алады.

Журналистика сонымен қатар қоғамдағы әртүрлі көзқарастар мен мүдделерді әділ түрде көрсетуге және оларды пікірталастың қайшылықты жақтарын ғана емес, контекстке енгізуге тырысуы керек. Дәлдік пен нақтылық сонымен қатар қоғамдық талқылаудың байланыс нүктелерін немесе проблемалар жай ашылып қана қоймай, шешілетін жағдайларды ескермеуін талап етеді.

Сонымен, журналистика-бұл талқылауға мүмкіндік беру немесе әңгімеге өз дауысын қосу ғана емес. Журналистика алдында жауапкершілік сапасын арттыру дебаттар ұсына отырып, тексерілген ақпаратты зияткерлік шараны қолдану.

Форум фактілерді есепке алмай, азаматтардың шешім қабылдау сапасы мен тиімділігін жақсартудан гөрі, ақпараттарды бұрмалап, өзге ойға жетелеуі мүмкін. Ал осы тұста журналистиканың жауапкершілігімен белгілі бір мақсатпен әңгіме жазуы маңызды. Ол аудиторияны жинап қана қоймай, маңыздыларын каталогтаудан да көп нәрсе істеуі керек. Ол оқырмандар өздері қалаған нәрсені алдын-ала болжай алмайтын, бірақ қажет нәрсені теңдестіруі керек.

Журналистика дүние жүзінде әртүрлі ғылым салаларынан шыққан адамдар тарапынан теорияланған, зерттелген және сынға алынған. Шынында да, журналистика және журналистер арасындағы зерттеулер, әсіресе, 21 ғасырдың екінші жартысында кеңінен танылған сала ретінде қалыптасты. Бүкіл әлемде журналистика саласында арнайы бөлімдері, ғылыми-педагогикалық бағдарламалары бар университеттерді, мектептер мен колледждерді табуға болады. Бұл саланың тіпті халықаралық және ұлттық журналдары бар. Бұл журналистика пән ретінде және зерттеу нысаны консенсуалды білім жиынтығына, негізгі теориялар мен әдістерді кеңінен ортақ түсінуге және журналистиканы оқытудың, оқудың және зерттеудің халықаралық тәжірибесіне негізделгенін көрсетеді.

Мемлекеттік қызмет идеалын журналистика идеологиясының қуатты құрамдас бөлігі ретінде қарастыруға болады. Бұл журналистер іздейтін және репортаждардың агрессивті немесе барған сайын интерпретациялық стилін заңдастыру үшін қолданатын идеал. Қоғамдық журналистика қозғалысы туралы әдебиеттің өсіп келе жатқан көлемі өзекті бола түсті- бұл құндылықты «халықтық журналистика» арқылы мемлекеттік қызметтің идеалы туралы ескі немесе жаңа түсініктерге жүгіну арқылы қоғамдағы журналистиканың рөлін қайта қарастыруға қызмет ету арқылы ализациялады.

Мәдени әртүрлілікті тану- әдетте, көптеген мәдениеттерден тұратын қоғамдарды бейнелеудің нормативтік салдары әлемнің әртүрлі бөліктерінде әр түрлі болғанына қарамастан, мультикультурализмнің функциясы ретінде қарастырылады. Ол мигранттар

қауымдастықтарының мерекесі ретінде жұмыс істейді, сол арқылы белгілі бір елдегі журналистикаға өзінің дүниетанымында халықаралық болу міндетін қояды, және ол ауылдық жерлерді қалалық журналистік бағдарлама аясында тану ретінде әрекет етеді. Мультимәдениет редакциялық шешім қабылдау процестерінің барлық деңгейіне әсер етеді. Осылайша, мультикультурализмді журналистикадағы маңызды мәселелердің бірі ретінде қарастыруға болады, мұнда бұқаралық ақпарат құралдарының қызметкерлері қазіргі қоғамдағы нақты немесе болжанған міндеттеріне тап болады. Бұл көзқарас мұндай қоғамды бастапқыда әртүрлі мәдениеттердің балқытқышы ретінде қарастыруға немесе уақыт өте келе мәдениет белсенді және үздіксіз талқыланатын қоғам ретінде қарастыруға байланысты емес. Мультимәдени қоғам қазіргі медиа-кәсіпқойлардың назарын және жаңалықтарын шынымен өзгертеді: білімді журналист әртүрлі және өзара ерекше мәдениеттерге қатысты болуы мүмкін (немесе болмауы мүмкін) ақпарат, ақпарат көзі, тәжірибе және байланыс көзі ретінде қарастыруға болады. Кәсіби білімнің негізгі аспектісі-ақпарат көздерін іздеу: бұқаралық ақпарат құралдарында жаңалықтар актерлері ретінде шынайылығын, ақпараттылығын зерттеп тану. Білім сонымен қатар журналистің мәдени әр түрлі қоғамда жұмыс жасау кезінде мәдениетаралық қарым-қатынастың әртүрлі тәсілдері туралы хабардар болуымен байланысты. Сонымен, көп мәдениетті мәселелерге қатысты өз көзқарастарын жеткізуде журналисттердің жұмыс сапасына тигізетін әсері тұрғысынан бідімділік арттыру және өмірлік тәжірибелерін түгендеулерін талқылау ретінде қарастыруға болады.

Демократия берік болуы үшін тәуелсіз журналистика еркін қоғамның өмірлік күретаымы ретінде қажет. Кез келген демократиялық жүйенің тірегі ретінде қажет. Тәуелді немесе тәуелсіз кез келген басылым шығармашылық еркіндікке ие болуы керек. Қазіргі кезде жаңа ғасырдың саңлақтары кез-келген ақпаратты тиісінше еркін таратуда. Менің ойымша болашақта цензураланбаған ақпаратты қабылдау қиынға соқпайтын болады.

Еркіндікке ұмтылу — әрбір журналистің ажырамас құқығы, оны қалай түсіну және оны жүзеге асыру керек деген мәселе ғана. Кез келген саладағы еркін қызметтің іргелі негізі, әрине, өз бетінше шешім қабылдау мүмкіндігі, қызметтің бағыты мен әдістерін таңдауда мәжбүрліктің болмауы. Бұл еркіндікке «алғашқы бастамасы». Мұнсыз ешқандай еркіндік туралы сөз болуы мүмкін емес. Журналистер «еркін» түрде айтылған жалған шешімдерді көп жағдайда — өз еркімен, әріптестерінің талап етуімен немесе сот шешімінен бас тартуға мәжбүр болды. Мысалдарды шексіз келтіруге болады, және еркіндік туралы түсінікті еркін шешімдер қабылдау мүмкіндігі ретінде іске асыру «бостандықтың болмауы» жағымсыз салдарға әкеп соқпайтын жағдай жоқ.

Қоғам мен биліктің құрметіне лайық болған журналистер айналасындағы әлемді көргісі келетін адамдар екенін аңғарамыз. Олар оны қоғамға ұсынатындай емес, олар үшін қоғамның азаматтық позициясы маңызды. Олар бұқаралық ақпарат

құралдарының өкілдері болып жатқан оқиғаларды шынымен ашып көрсетуде, яғни азаматтық позицияны көрсетіп, оны жеке мақсаттар үшін ашық әрі дербес ақпараттандыруда. Зерттелген мақала, анық ақпараттың жеткізілуіне қарасақ отандастарымыздың құқықтық сауаттылыққа тәрбиеленілуі қоғам үшін маңызды іс. Қоғамдыағы жеке тұлға біреудің ұрлағанын, біреудің керек емес іс –әрекеті қызықтырмай,ақиқат көзі деп есептелетін баспасөз құндырақ болуы қажет.

Кей-кездері журналистика жұмысы бағаланбай қалып жатады. Тіпті кейбір азаматтар бұл мамандықты жұмыс көрмейді. Алайда, бұлыңғыр болашақ үшін қазіргі әрбір сәт тарих болып жазылып жатыр. Сол жазудың сәнін келтіретін-журналистер. Оған мысал көп.

2011 жылғы Жаңаөзен оқиғасынан хабар таратқан біраз журналист психологиялық тұрғыда ауыр соққы алды. Кейбірі травмасынан айықпастан кәсіптен кетті, кейбірі емделді.

Қаңтар оқиғасынан да хабар тарату журналистерге оңай соқпағаны анық. Оқиға туралы хабарлар әлі де жиі жаңарып жатыр.

Қаралы қаңтар оқиғасы- бұрын соңды болмаған тарихи трагедия. Аумалы төкпелі осындай сәтте жақ ашпай үнсіз отыру, тарихи сараптамадан болсын пікір айтпау баспасөзге ауыр сын болатын еді. Әлеуметтік желі өшіп, Қазақ елінде не болып жатқаны белгісіз шақта журналистер қолға қалам,камера алып зерттеу жасады.

Әлеуметтік мәселелер бойынша журналистика, әдетте, жергілікті және жалпы әлеуметтік деңгейлерде бірден пайда болады, және бұл курс қоғамға негізделген тарихтың кең әлеуметтік проблемалар үшін маңызды нүкте ретінде маңыздылығын көрсетеді. Әділет жүйесі, білім беру жүйесі және әлеуметтік қызметтер-бұл есеп беруге бағытталған курстың негізгі мазмұны және осы жүйелерге қол жеткізу туралы практикалық білім басымдыққа ие болады. Әртүрлілік, кедейлік, нәсілдік айырмашылықтар, жыныстық бағдар, даму, психологиялық және физикалық қабілеттер мәселелері тарихи және әлеуметтік контекстерді ескеретін, бірақ үгіт-насихат позицияларымен шектеспейтін жарықтандыруды қажет ететіндердің қатарына жатады. Сондай-ақ, мұндай хабарламалар үкіметке және әділет жүйесіне қатысты емес, қайырымдылық ұйымдары, Адам құқықтары жөніндегі топтар және азаматтық қозғалыстар сияқты ақпарат көздерінің кең спектрін пайдаланады деп саналады.

Журналистің тұтас бейнесін қалыптастыру мен қабылдауда журналистің мотивациясы және оның құндылық бағдары маңызды рөл атқарады. Журналистердің қызметіндегі құндылықтардың қызметі журналистің санасына да, оның қызметіне де, көрермендердің санасы мен мінез-құлқына да қалыптастырушы әсер ететінін атап өткен жөн. Бүгінгі таңда БАҚ қызметінің маңызды және ажырамас бөлігі ретінде қабылданатын

журналистиканың құндылыққа бағдарланған қызметінің негізі аудитория құндылықтарын қалыптастыру болып табылады. Құндылық бағдарлары-жеке адамның (топтың) материалдық және рухани игіліктер жиынтығына бағалау қатынасы, олар жеке адамның (топтың) қажеттіліктерін қанағаттандыру объектілері (немесе олардың қасиеттері), мақсаттары мен құралдары ретінде қаралады. Олар идеалдарда, өмірдің жеке мағынасында көрінеді және жеке тұлғаның (топтың) әлеуметтік мінез-құлқында көрінеді. Бағдарлар субъектінің өмір сүру жағдайларына қатынасын өмірлік маңызы бар заттар мен объектілерді саналы, бағаланған таңдау нәтижесінде көрсетеді. Материалдық және рухани тауарлардың жиынтығы белгілі бір құндылық жүйелерінің болуының негізі болып табылады. Құндылықтар құбылысын зерттеумен философияның арнайы бөлімі айналысады — аксиология (axios — құндылық, logos — сөз, Білім), ол құндылықтар туралы ілім, адам қызметінің бағытын анықтайтын жалпыға бірдей маңызды принциптердің философиялық теориясы, іс-әрекеттің мотивациясы. Адам өмірінде құндылықтар табиғат, қоғам, мәдениет құбылыстарын бағалаудың мақсаттары, мағыналары мен критерийлері ретінде әрекет етеді. Адамзаттың болашақ дамуы үшін аксиологиялық мәселенің маңыздылығын зерттеген Э.Тоффлер былай деп жазды: «ол (адамзат) қандай болашақты таңдайды, атап айтқанда, шешім қабылдау процесін анықтайтын құндылықтарға байланысты болады»

Журналистика эссеисттің жаңалықтар, оқиғалар, репортаждар және т.б. туралы тұжырымдарын жасайды. Бұл мәселенің кез-келген мәселесі бойынша нақты келісім. Бұл үшін әртүрлі мақсаттар болса да, негізгі көзқарас түсіндіру мүмкіндігі болып табылады. Журналистиканың негізі адамдардың баға алу біліктілігінен туындайды.

Ол кезде жаңалықтар редакторы және оның қызметкерлері жұмысын бастайды. Олар жаңалықтарды әр түрлі жұмыс орындарынан, тұрақты авторлар мен корреспонденттерден алады. Олар өзгертіліп, жиналып, өңделген түрде экранға жолданады. Редакция қызметкерлері адамдармен сөйлеседі, оларды шабыттандырады, жаңалықтарды алдын-ала «қазып» алады. Журналистиканың басқа да маңызды міндеттері-Ковач пен Розенштиль айтқандай, «еркін қуат экранын толтыру» және «дауысы жоқ адамдарға дауыс беру». Әсер етушілер үнемі қорқынышты нәрселерді бұруға тырысады.

Қоғамдағы өкілдер газет оқып, радио тыңдап, теледидар көрген кезде әлемдегі жаңалықтарды, өзгерістерді біліп қана қоймай, өзінің сол сияқты жаңалықтарға қаншалықты қатысы бар екенін сезініп, сол құбылыстардың неге, қалай, не үшін болғанына анық көзі жетуі тиіс. Оқиғалардың орындалу процесін аңғарып, даму тенденциясына ой жіберіп отыруы қажет.

Соңында, журналистика Ковач пен Розенштильді «талдау мен ескертулер үшін қоғамдық пікірталас» деп атайды. Бұл танымалдылыққа негізделген қоғам үшін маңызды нәрсе. Бұл әр тұрғынға дауыс беру құқығын береді. Журналистика

тұрғындарға газеттегі менеджерге хаттарды басып шығарудан бастап, интернеттегі мақаладан кейін пайдаланушылардың ескертулерін көрсетуге дейін айқайлаудың көптеген себептерін ұсынады.

Журналистика шындықты іздеуді анықтауда маңызды рөл атқарады. Көзқарас тұрғысынан біржақты емес, қатал болуы керек, ерекше болуы керек және ол қоғамның талқылауына және қоғамның бірнеше беделді топтарының одан әрі зерттеуіне ашық болса да, оны ешқашан кездесуге қолдануға болатындай етіп жақындатуға болмайды. нақты жоспар.

Журналистика шынайы тұрақтылықтың қайнар көзі ретінде еркін және адамгершілік болып қала беруі керек және шындық идеясынан басқа қандай да бір идеяны қамтитын адамдарға деген жоғары міндеттемелерге ие. Барлық жағдайларды ескере отырып, негізгі шешім қабылдауға, сараптама жасауға зор ықпалын тигізеді Жоғарыда аталған факторлар журналистиканың маңыздылығын да анықтай алады.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.